

Назар ДАНЧИШИН

*кандидат філологічних наук
науковий співробітник*

*Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8350-9109>

e-mail: nazar.danch@gmail.com

РОЛЬ УКРАЇНЦІВ ЗАКОРДОННЯ В ПОШИРЕННІ ТВОРІВ ІГОРЯ КАЛИНЦЯ

Здійснено спробу схарактеризувати роль українців закордоння в поширенні творчості І. Калинця – головню йдеться про видання, переклад і дослідження його поезій. У викладі матеріалу основну увагу зосереджено на двох аспектах: історико-літературному та літературно-критичному. У першому аспекті наголошено на значенні світового українства в публікації поезій автора, табуйованого в підрадянській Україні (з-поміж інших, виділено праці А. Г. Горбач, Б. Кравцева, О. Зінкевича), у другому – на рецепції Калинцевих творів, яку запропонували українські дослідники за кордоном (О. Гнатюк, Д. Гусар-Струк, Т. Карабович, М. Павлишин, Р. Семкович, Ю. Шевельов та ін.).

Окреслено історичні обставини, за яких відбувалися контакти І. Калинця та його соратників із представниками українських громад у Вільному світі, зокрема напередодні 1972 р., коли вибухнула друга хвиля репресій проти української (пост) шістдесятницької інтелігенції, нелояльної до московського комуністичного режиму – з подальшими арештами та тривалими термінами ув'язнення в концентраційних таборах. У цьому контексті оповідь сфокусовано на перипетіях кримінальної справи проти бельгійського українця Я. Добоша та наміру діаспорного підпільника налагодити спілкування з І. Калинцем.

У розрізі історії літератури розглянуто одні з найвагоміших зарубіжних видань поетичного доробку І. Калинця, зокрема у форматі одноосібних книжок: «Вірші з України» (1970), «Підсумовуючи мовчання» (1971), «Коронування опудала» (1972), два томи поезії, що вперше побачили світ 1991 р. – «Пробуджену музу» та «Невольничу музу».

Водночас «діаспорну» рецепцію Калинцевої творчості висвітлено крізь призму літературно-критичних розвідок про його тексти – статей, опублікованих як у 1960–1970-х, так і в 1990–2000-х роках. На основі цього здійснено спробу узагальнити «діаспорне» бачення поетичної спадщини І. Калинця.

Ключові слова: Ігор Калинець, українська поезія, шістдесятництво, українська діаспора, українці за кордоном, історія української літератури.

Ігор Калинець – визнаний у світі літератор, чиї твори перекладено десятками мов. У популяризації його творчості (збереженні, друці, перекладі, дослідженні

тощо) вагому роль відігравали й надалі відіграють українці за кордоном.

Дослідження творчого доробку поета, частиною яких у тому чи тому форматі були, хай і побіжно, проблеми взаємодії із закордонним українством, зокрема, здійснювали: Оля Гнатюк (Гнатюк, 1991), Данило Гусар-Струк (Гусар-Струк, 1991), Микола Ільницький (Ільницький, 2001), Осип Зінкевич (Зінкевич, 1967), Іван Кошелівець (Кошелівець, 2018a; Кошелівець, 2018b), Марко Павлишин (Павлишин, 1996), Роман Рахманний (Rakhmanny, 1979), Юрій Шерех (Шевельов) (Шерех, 1991), Петро Шкраб'юк (Шкраб'юк, 1997) та ін. Попри те, на жаль, ця тема досі не перебувала у фокусі головної уваги ґрунтовних наукових розвідок. Тож мета статті – окреслити роль українців закордоння в поширенні творчості І. Калинця для спроби подальшого узагальнення їхнього досвіду.

Як відомо, Калинцева поезія ділиться на дві частини: до (1965–1972) та під час (1972–1981) політично вмотивованого ув'язнення в радянських тюрмах і перебування на засланні. Відповідно й упорядковано два томи – «Невольничу музу» та «Пробуджену музу». Показово, що ці книжки вийшли друком аж 1991 р. завдяки старанням українців зарубіжжя: перша – О. Гнатюк у Варшаві (Калинець, 1991a), друга – Д. Гусара-Струка у Балтиморі й Торонто (Калинець, 1991b). Обоє літературознавців написали вступні статті – кожен до «свого» тому (Гнатюк, 1991; Гусар-Струк, 1991).

Однак публікації творів І. Калинця, як і низки інших табуйованих у підрадянській Україні авторів, з'являлися за кордоном і раніше. Наприклад, про явище шістдесятництва, до другої хвилі якого прийнято зараховувати Калинцеву творчість (Пастух, 2010, с. 131–132), низку праць написали українські діаспорні дослідники, зокрема: Осип Зінкевич (Зінкевич, 1967), Богдан Кравців (Кравців, 1966; Кравців, 1967; Кравців, 1968; Кравців, 1980), Роман Рахманний (Rakhmanny, 1979), Іван Кошелівець (Кошелівець, 2018a; Кошелівець, 2018b), Юрій Лавріненко (Лавріненко, 1971) та ін. Як зазначав Ігор Васишин, «вони [діаспорні науковці – Н. Д.] навіть у 1960–70-х, на відміну від літературних критиків і літературознавців підсоветської України, могли вільно та неупереджено висвітлювати, аналізувати літературний процес шістдесятництва» (Васишин, 2021, с. 6).

Тему творчої молоді, що увірвалася в українську літературу в 1960-х роках, розглядав І. Кошелівець. У нарисі про сучасну літературу в УРСР, уперше надрукованому 1964 р. у Мюнхені, вчений розглядав це явище в контексті актуальних тенденцій світової культури: «Певною мірою проблема літературної молоді виходить за межі самої тільки літератури, виростаючи з загального духовного клімату. Можна явище брати ще й ширше: вона не обмежується тільки кордонами советчини, а пов'язана з духовними процесами на Заході» (Кошелівець, 2018a, с. 216). Відтак літературний критик наголошував: «Як можна, перемагаючи залізну завісу, запозичити з Заходу вузькі штани “стиляги” чи дівочу зачіску кінським хвостом, так само не є випадковим, що поява шестидесятників у літературі на Україні і в Росії синхронізується з аналогічними явищами на Заході: появою “нової хвилі” у французькій кінематографії, т. зв. “молодою гнівною людиною” по всіх країнах Європи й Америки, аж до нью-йоркської групи молодих поетів української еміграції включно. Усе це в різних формах вияв одвічної проблеми “батьків і дітей”, очевидно, на різному тлі і в різній конкретній обстановці» (Кошелівець, 2018a, с. 216–217).

Невдовзі О. Зінкевич, дошукуючись генези появи поетів-шістдесятників та порівнюючи їх із попереднім поколінням, зазначав: «Творча молодь п'ятдесятих років

не залишила вагомого сліду в українській літературі, ступаючи непевно у витоптані сліди своїх попередників. Тому потрібний був час, щоб підросли ті, яких лихоліття останньої війни [Другої світової – Н. Д.] не надшербили занадто. Треба було, щоб ця молодь, цілком відрізана як від Західного Світу, так і від передвоєнних жахів радянської дійсності, шукала й торувала свій власний, новий творчий шлях. Щоб збудувала прибуту й оспалу українську душу й породила в тяжких боях за існування нову творчу генерацію новаторів» (Зінкевич, 1967, с. 7–8). Отож, резюмував знаний видавець, «з певністю можна ствердити, що ані ХХ з'їзд компартії [на якому – після низки повстань політв'язнів (головно українців), зокрема у Норильську (1953) та Кенгірі (1954) – поряд із розвінчанням культу особи Сталіна, дано початок так званій, за Іллею Еренбургом, “відлизі”, себто короткочасному періоду певної лібералізації суспільно-політичного життя в СРСР – Н. Д.], ані жодний інший не породили тих всіх – Василя Симоненка, Миколи Вінграновського, Івана Драча, Івана Дзюби, Івана Світличного, а згодом також Ігоря Калинця, Василя Голобородька та багатьох-багатьох інших. Вони стали виявом невмирущого генія українського народу, виявом боротьби за свободу творчості, за вільне слово, яке не знає жодних кайданів, обмежень, ані творчості “з наказу”» (Зінкевич, 1967, с. 8).

Водночас Б. Кравців видав антологію «Шістдесят поетів шістдесятих років», де помістив і вірші І. Калинця та коротку біографію поета. Упорядник зауважував, що «виступи шістдесятників започаткували справжню революцію» в українській поезії, нівеченій у попередні десятиліття сталінського тоталітаризму, і що нові поети не лише по-іншому виражали патріотизм та гуманізм, а й «реабілітували» сферу особистого в поезії, «привернули увагу до мистецької значимості поетичного слова» (Кравців, 1967, с. 5).

До речі, на проблемі емансипації власного «я» у творах представників шістдесятництва акцентує й «материкова» літературознавиця Людмила Тарнашинська, чим суголоситься з колегою-попередником. За її словами, «індивідуальне “Я”, відкрито й голосно заявлене молодими українськими поетами у 60-х роках, визначило художньо-стильові пошуки» цього літературного покоління, кинувши «справжній виклик суспільним приписам з їхньою догмою тотального масовізму, стандартизації, усталеного й усіяко підтримуваного інститутами влади знеособленого колективного “ми”» (Тарнашинська, 2010, с. 8).

За спостереженнями іншого діаспорного критика – Ю. Лавріненка, висловленими в полеміці з Б. Кравцевом щодо масштабів поетичного відродження 1960-х років (перший доводив масовість цього явища на протигагу локальності, про яку заявляли деякі оглядачі тогочасного літературного процесу), «молода генерація поетів без політики і пропаганди припиняє русифікацію читача і створює масового читача української поезії» (Лавріненко, 1971, с. 316–317). Учений констатував: «Уперше за чверть століття витворилася така атмосфера в країні, коли поет пише не для гонорару і офіційної кар'єри, а для себе і читача, коли вірші, недопущені до друку, ідуть переписані від руки до руки, від уст до уст, як то було з поезіями Шевченка» (Лавріненко, 1971, с. 317).

Гостро реагував на подальші репресії проти українських «несистемних» діячів культури Б. Кравців (Кравців, 1966; Кравців, 1968). Про згортання «відлиги» та гоніння на шістдесятників писав й І. Кошелівець: «За весь 1965 рік і половину 1966-го [у журналі “Дніпро” – одному з центральних літературних журналів в УРСР – Н. Д.] не

появився жоден твір Ліни Костенко, Івана Драча, Миколи Вінграновського, Григорія Кириченка, Ігоря Калинця» (Кошелівець, 2018а, с. 297). Незважаючи на це, діаспорного літературознавця подивовували стійкість і вітаїстичність цього покоління: «Попри ув'язнення багатьох з них (І. Світличний, Є. Сверстюк, В. Стус, двоє Калинців та ін.) та на десятиліття змушених мовчати (Л. Костенко, В. Голобородько), чим завдано невідшкодованих втрат українській літературі, але попри те не були остаточно удушені шестидесятники, про що свідчить не тільки їх поезія, чи тоді таки друкована, чи тепер легалізована з самвидаву» (Кошелівець, 2018b, с. 488).

Звісно, в умовах негласної комуністичної цензури тексти нелояльних авторів мали обмаль шансів на офіційну публікацію, тому серед незгодних набув поширення самвидав. За визначенням Олесь Обертас, це – «позацензурне нелегальне видання поетичних збірок, альманахів, журналів, окремих творів, здійснюване машинописним способом» (Обертас, 2010, с. 31–32).

Варто зазначити, що текстуальна та жанрова палітри самвидаву, як спостеріг, зокрема, Ярослав Секо, досить широкі, до того ж «не всі твори були відверто антирадянськими, але обов'язково – позацензурними», як-то: «поезія заборонених та реабілітованих поетів, спогади в'язнів таборів, зарубіжна література, прокламації підпільних антирадянських організацій» (Секо, 2012, с. 73). Тож самвидав, резюмує дослідник, «поставав дзеркальним відображенням офіційного дискурсу, світом навіпаки», «відповіддю на диктат влади в інформаційній політиці» (Секо, 2012, с. 74).

Твори, поширювані через самвидав, як і висвітлення та дослідження цього явища, викликали інтерес у Вільному світі. Так, розголосу набували свідчення з-за «залізної завіси» (Samizdat, 1974), значна частина яких надходила саме від українських дисидентів, зокрема Петра Григоренка (Hryhorenko, 1974), Валентина Мороза (Morož, 1974; Мороз, 1978), Михайла Осадчого (Осадчий, 1993), В'ячеслава Черновола (Черновіл, 1991).

Поширювалися через самвидав і поетичні збірки І. Калинця. Після дебютної книжки «Вогонь Купала», що 1965 р. вийшла в київському видавництві «Молодь» і, як небезпідставно вважає її автор, порятувала його від імовірного арешту під час «першого покосу» української інтелігенції (коли, зокрема, ув'язнили його друзів Стефанію Шабатуру, Івана Геля, Михайла Гориня та інших) на Калинцеві твори наклали негласне вето в офіційному радянському літературному процесі.

По факту ж, перша поетична збірка лише відтермінувала арешт її автора на 7 років. Та й її доля також не була райдужною, адже за вказівкою Комітету державної безпеки (КДБ) видання ледь не відразу після видруку зняли з прилавків книгарень. Сталося це внаслідок дещо запізнілих «цензорських» знахідок, як-то: образу «бандер дністрових лодій», наголосу на державотворчому значенні м. Галич, присвят «католицькому» поету Богдану Ігорю Антоничеві й подібного «антирадянського» наративу (Шкраб'юк, 1997, с. 63). Тож як покарання за поетове зухвальство його наступну книжку з видавничих планів усунули, а йому невдовзі відмовили у вступі до Спілки письменників (Шкраб'юк, 1997, с. 63).

Сливе детективною є історія із зарубіжною публікацією «Відчинення вертепу» (1970) – другою Калинцевою поетичною збіркою. Щоб замести сліди перед радянськими каральними органами, українське видавництво в Лондоні, яке заснувала Організація українських націоналістів (революціонерів), вказало Брюссель як місто, де буцімто надрукували книжку, а також – несправжнє найменування видавця – «Літера-

тура і мистецтво» (Сорока, 2013). А оскільки самвидавний рукопис потрапив до діаспорного підпілля без першої сторінки, а отже, без назви, то на обкладинці написали «Поезії з України» (Калинець, 1970, с. 2).

Видавці мотивували випуск книжки тим, що в окупованій Україні вона на тоді не з'явилася друком (як уже вказано, її зняли з видавничих планів у межах репресивних заходів проти І. Калинця та його однодумців). Однак, як зазначали лондонські видавці, «любителям поезії все ж таки поробили собі відписи з неї», а відтак «один із відписів продістався за кордон і ми видаємо його як другу з черги збірку поезій Калинця» (Калинець, 1970, с. 4).

Водночас, що особливо цікаво, автор розлогої передмови до книжки Роман Семкович припустив, що в назві збірки мала би бути згадка вертепу. Літературознавець наголошував: «Видавництво назвало її найзагальнішим тимчасовим заголовком, хоч уклад віршів у збірці вимагає назви “Вертеп” або “Новий вертеп”. Ця збірка – при всіх протиставностях змісту й форми – споріднена з вертепом, хоч би таким способом як логаритм з абсолютним числом. Калинець уклав свої лірично-рефлексійні поезії в традиційну схему вертепу, упорядкував їх за змістом аналогічно до приписів української початкової драматургії. Його модерні поезії явилися на світ у традиційному уборі, придуманому навчителями та спудеями Могиллянської Академії. Це є похвальне пошанування традиції – і що ще важливіше – відважний експеримент оживити з забуття оригінальний літературний задум українських предків, повернути його до вжитку в новій літературі, переключити його з драматургії на ділянку поезії лірично-драматичного змісту» (Семкович, 1970, с. 5–6). Окрім того, важливе, із мистецького погляду, художнє оформлення «Поезій з України» – ілюстрації Богдана Сороки, сина українських підпільників-політ'язнів Михайла Сороки та Катерини Зарицької.

Нерегламентований вихід книжки, тим паче за кордоном, не залишився непоміченим у КДБ. Тож за фактом такої публікації каральний орган порушив кримінальну справу – І. Калинця та Б. Сороку викликали на допити, погрожували в'язницею (Сорока, 2013). Хоч, усвідомлюючи небезпеку для автора й ілюстратора і намагаючись її від них відвернути, діаспорні видавці зазначали на початку «Поезій з України»: «Друкуємо цю книжку без відома і дозволу поета і художника. Робимо це з двох причин: щоб врятувати для української культури високоякісний вклад поетично-мистецької творчості молодого покоління, та – щоб культурні кола світу дізналися, якої якості і якого змісту українську культурну творчість надають окупанти України» (Калинець, 1970, с. 2).

Наступною закордонною публікацією І. Калинця стала збірка «Підсумовуючи мовчання», що вийшла 1971 р. у Мюнхені (Калинець, 1971). А вже за рік у Нью-Йорку зусиллями «Видавництва Нью-Йоркської групи» побачила світ книжка «Коронування опудала» (Калинець, 1972). Варто зазначити, що в цих виданнях, на відміну від першого, вже не було літературно-критичного вступу чи післямови. У стислій анотації до нью-йоркської книжки видавці, щоправда, подібно до публікаторів «Віршів з України», наголосили: «Ця збірка друкується без відома і проти волі автора. В-во Нью-Йоркської Групи бере на себе відповідальність за появу цієї книжки з уваги на долю і повноцінність української літератури і просить в автора пробачення за неточності, які заіснували в передаванні його творів від людини до людини» (Калинець, 1972, с. 6).

До речі, у художньому оформленні німецького видання використано роботи

львівського графіка Романа Петрука (Калинець, 1971, с. 6), якого згодом також викликали на допити до КДБ. Спогад про те, як створювали самвидавчі книжки Ігоря Калинця та як відбувалася подальша розправа над «співучасниками»-художниками, залишив той-таки Богдан Сорока: «В той час ходили на слідство Роман Петрук і Ярослав Музика. Їхня графіка також була використана як ілюстрації до поезій Ігоря. Він [Калинець – Н. Д.] хотів бачити свою поезію з графікою. Христя Підсаднюк друкувала його вірші на машинці, а Славко Лемик робив фоторепродукції і все це разом переплітав у збірки поезій, які розповсюджувалися самвидавом у вузькому колі людей. Одну таку книжечку під назвою “Підсумовуючи мовчання” перевіз до Німеччини семінарист греко-католицької церкви Петро Миرونюк. Він купив десять томиків Лесі Українки, а з одного томика вирізав текст і вставив туди самвидав. Ярослава Музика погодилася на те, щоб її гравюри “Символи Сквороди” помістили до збірки “Спогад про світ”» (Сорока, 2013).

Натомість обкладинку та портрет поета для нью-йоркського видання («Коронування опудала») створив діаспорний художник-експресіоніст Любослав Гуцалюк (США), ветеран Другої світової війни, що був добровольцем дивізії «Галичина» (Калинець, 1972, с. 6).

Сам І. Калинець роль тогочасної української діаспори в поширенні своїх творів згадує так: «Діаспоряни видавали мене. Можу назвати й перекладачів – наприклад, Анну Галю Горбач. Вона видала деякі мої збірочки не тільки в оригіналі українською мовою, а й у своїх перекладах німецькою. Звичайно, що це все робила українська еміграція, діаспора. Багато тамтешніх українців і перевозили книжки [через кордон СРСР в обох напрямках – Н. Д.] – не лише мої, а й багатьох інших тодішніх шестидесятників. Первозили за кордон, видавали. Тож там була представлена та література досить широко» (Калинець, 2019).

Власне, роль Анни-Галі Горбач у поширенні табуйованих творів та правдивої інформації про їхніх авторів описує, зокрема, Людмила Тарнашинська: «Вона нав’язала контакти з Міжнародною амністією, ставши основним дорадником з питань Східної Європи. Оскільки завжди мала в хаті три-чотири українські видання, взялася перекладати й поширювати невідому на Заході інформацію, надавати її для Міжнародної амністії. Знайшла групу, яка опікувалася долею Ірини Калинець, а потім вдалося через товаришів з різних амністових груп роздобути й інші адреси ув’язнених. Євген Сверстюк був першим, хто отримав її листа і відповів, маючи ліміт лише на один лист на місяць до родини. Потім отримувала листи й від Ігоря Калинця, В’ячеслава Чорновола та інших» (Тарнашинська, 2014).

До перекладу української літератури німецькою А.-Г. Горбач узялася під час Другої світової (Степула, 2007). А 1950 р., спільно з чоловіком, лінгвістом і літературознавцем Олексою Горбачем, діаспорянка заснувала у Федеративній Республіці Німеччині видавництво «Brodina Verlag», назване на честь рідного карпатського села. Видавчиня зазначала: «Я видала там 15 книжок. Том Ліни Костенко, там Андрухович склав антологію, яку я переклала і видала. Я переклала Віктора Кордуна, переклала цілу низку інших речей» (Степула, 2007). Також у її перекладах вийшли твори Василя Стуса, Івана Світличного, Євгена Сверстюка, а ще – антології «Stimmen aus Tschornoby» («Голоси з Чернобиля») та «Reich mir die steinerne Laute» («Подай мені лютню з каменю...») тощо (Тарнашинська, 2014).

Неабияких зусиль коштували перевезення рукописів на Захід, особливо з-за

грат, та збереження їх – цим опікувалися закордонні українці, учасники правозахисних рухів 1960–1980-х років (Тарнашинська, 2014). Саме завдяки діаспорянам збереглися, зокрема, написані в ув'язненні та на засланні тексти Ігоря Калинця, що ввійшли до «Невольничої Музи» (Данчишин, 2022а).

Як відомо, 1972 р. кадебісти викрили одне з таких нелегальних перевезень літератури. Почалися «справа Добоша», операція «Блок», унаслідок чого чимало нонконформістних діячів культури потрапили за ґрати, зокрема Ірина та Ігор Калинці, Василь Стус, Тарас Мельничук, а дехто – не вперше, як-от: Михайло Осадчий, Іван Світличний та ін.

На початку 1972 р. Ярослав Добош – молодий бельгійський українець – із благословення голови Української Греко-Католицької Церкви Йосипа Сліпого та за дорученням національного підпілля в еміграції вирушив до підрадянської України. Мета ризикованої поїздки – налагодити контакти з шістдесятницьким рухом Опору та передати на Захід свідчення злочинної політики СРСР проти українців. У Львові, як зазначає історик Ярослав Антонюк, Ярослав Добош під час однієї із численних розмов отримав від Ніни Караванської-Строкатої номер телефону та «схему місця розташування роботи» Ігоря Калинця, які жінка передала гостеві для майбутньої зустрічі з поетом (Антонюк, 2022).

Під час затримання в Ярослава Добоша, з-поміж іншого, служителі окупаційного режиму «виявили номер телефону із підписом “Ігор Калинець”, фотографії дисидентів Валентина Мороза та Василя Стуса», а також низку книжок (не тільки самвидавчих, а й офіційно виданих, як-то зібрання творів Богдана-Ігоря Антонича). За результатами обшуку, «затриманий передав співробітникам КГБ металеву коробочку з вісьмома фотоплівками самвидаву» (Антонюк, 2022).

Унаслідок залякувань та тиску діаспорянин публічно «покаявся» за «антирадянську роботу» і після кількох місяців арешту покинув Україну, повернувшись додому. Згодом Я. Добош виправдовувався за свій учинок, покликаючись на провокацію радянських спецслужб. Чоловік скерував відповідні листи на адресу офіційних органів СРСР, вимагаючи негайно випустити безпідставно арештованих (Антонюк, 2022).

Утім незайвим буде зазначити, що тексти молодих українських поетів, потрапляючи на Захід, дещо відтіснили з авансцени творчість власне діаспорних письменників, як-от поетів Нью-Йоркської групи, споріднених за модерним способом письма, зокрема, й з І. Калинцем. Так, 1966 р. у листі до Богдана Бойчука з цього приводу висловлював свої побоювання Богдан Рубчак: «Очі всіх звернені на Україну, і про нас забули цілком. Кошелівець, Костецький та Лавріненко рішили одного дня, що Нью-Йоркська група не виправдала своїх завдань, і почали бавитись поетами на Україні. Все це кінець-кінцем загальнонаціональна, українська література, і Коверко, і Калинець – одне. Але Калинець має за собою 40 мільйонів читачів плюс еміграцію. Коверко не має нікого, бо та горстка емігрантів, що мусіла б ним піклуватись, з висолопленими язиками тягнеться до України» (Ревакович, 2012, с. 50).

Авжеж, щодо чисельності осіб, які, на думку Б. Рубчака, мали доступ до поезії І. Калинця (ішлося, вочевидь, про розмір населення підрадянської України на той час), можна посперечатися, адже, як відомо, єдина видана офіційно Калинцева збірка «Вогонь Купала» до читача, особливо на Заході України, практично не дійшла через миттєве зняття з продажу (див. вище). А коло читачів самвидаву не охоплювало всіх верств населення. Ймовірно, на той момент оперування в середовищі «ню-йорків-

ців» такими завищеними цифрами може свідчити про певне незнання справжнього контексту підрадянської України та тих труднощів і реальних небезпек, із якими стикалися поети, чия творчість проривалася тоді до діаспорного читача.

А проте 1972 р. «нелегальні» публікації за кордоном «кадебісти» використали за доказ винуватості невідомі і роботи на «антирадянські сили», зокрема й через контакти з діаспорним українським підпіллям. У цьому контексті І. Калинець, однак, зауважує: «Вони [арештовані під час “Операції Блок” – Н. Д.], може, потрапили б за ґрати й без Добоша. Просто кадебісти хотіли показати, що Добош буцімто нас з’єднав в одну організацію. А за причетність до організації строгіше можна було судити – скажімо, за зраду Батьківщини (декого й розстріляти). Але ця справа просто “розлетілася”. Добош виявився не на висоті – і для них, і для націоналістів. Одним словом, слідство нічого не добилося, і кожен з арештованих пішов собі окремо [одержав власні терміни покарання – Н. Д.]. Ото я писав, я поширював, я передавав, і я відповідаю за це – нема ніякої злуки з іншими. Нема ні спільного видавництва, ні якоїсь одної організації. У всякому разі, це нас порятувало, і ми дістали трохи менше» (Калинець, 2019).

Відтак, як відомо, Калинців засудили до 6 років ув’язнення у виправно-трудових колоніях суворого режиму та 3 років заслання за Уралом. Перше вони відбували порізно, а на засланні більшість терміну провели вдвох. Донька ж залилася на вихованні в рідних дідуся і бабуса.

Не можна оминати увагою той факт, що про арешт письменницького подружжя Вільний світ також сповіщали українські діаспоряни. Зокрема, 1973 р. Роман Рахманний, який особисто знав матір Ігоря Калинця Євфросину і бачив майбутнього поета ще 5-річним дитваком наприкінці Другої світової війни, в англомовній публікації для канадського видання «The Montreal Star» писав: «Що за “злочин” скоїли Калинці? Чи могла ним бути хлоп’яча погоня Ігоря за націоналізованим зайцем в одному з українських колгоспів? А може, звинувачений жбурляв камінці у ворон, які є держвласністю? Обтяжливою обставиною у “злочині” поета є його любов до України та відкрито висловлене бажання обстоювати концепцію повноцінної української ідентичності в суспільстві, де кожен мусить зректися своєї самотності чи принаймні вдати, що не вирізняється з-поміж решти» (Rakhmanny, 1979, p. 172).

Водночас, характеризуючи Калинцеву поезію, Р. Рахманний зазначав: «Ігоря, одного з найталановитіших українських поетів, читають як в Україні, так і в українській діаспорі. У його віршах традиція переплітається зі сучасними пориваннями української молоді: її прагненням до позацензурного самовираження в мистецтві та повсякденному житті» (Rakhmanny, 1979, p. 172).

У 1970-х роках передавання текстів, створюваних у концтаборі, натикалося на ще більші перепони, навіть коли рукописи перетинали разом із «носієм» в’язничий поріг. Вони могли не пройти іншу цензуру – московських дисидентів. Про це згадує сам І. Калинець: «Ми [політ’язні – Н. Д.] організували таку підпільну, нелегальну передачу матеріалів на Захід. Переважно до Москви спочатку, до Сахарова. А вони вже, так би мовити, передавали далі. Я мав також кілька написаних публіцистичних статей, але тільки одна прорвалася на волю, а інші – ні. Бо, виявляється, в самій Москві не пропустили. Їм [тамтешнім дисидентам – Н. Д.] йшлося в Москві про права людини, а тут було про права нації, націоналістичні такі опуси. І вони то не давали» (Калинець, 2022).

До слова, щоб переправити твори «на волю», сміливцеві доводилося ковтати замотані в целофан кульки з дрібно написаними текстами на спеціальному папері. «Писарем», який готував матеріал для передачі у Вільний світ, був й І. Калинець (Данчишин, 2022а).

Відомий факт, що після повернення в Україну І. Калинець, за власним визначенням, став «імпресаріо колишнього поета» (Калинець, 1997, с. 20) – настав час своєрідної Музи мовчання. Остання стала наче окремою, не менш важливою, частиною в контексті Калинцевої творчості, – у чому сходяться на думці О. Гнатюк та Д. Гусар-Струк.

Так, у пошуках причин виникнення поетової мовчанки О. Гнатюк, зокрема, пише про «розчарування громадськістю», «відлучення від літературного процесу, брак можливості друкуватися і спілкуватися з середовищем літераторів» і те, що «поет не бачив для себе місця в цьому літературному процесі, серед літераторів, які пристосувалися до вимог офіційного світу» (Гнатюк, 1991, с. 16–17). А Данило Гусар-Струк, порівнюючи Ігоря Калинця з Павлом Тичиною та Василем Стефаником, роздумує на цю тему так: «Є поети стихійні. Вони пишуть, бо мусять писати, віддзеркалюючи сильні стрясення свого особистого або довоколишнього життя. Таким був ранній Тичина в екстазі відродження 20-х років. Коли відродження придушено, Тичина повинен був перестати писати. Подібне творче “замирення” пережив Стефаник. Загорівши від притаманного болю буття, що бачив кругом себе, він писав свої твори наче стихійні поеми. Тоді після душевного катарсису прийшла творча тиша. Цікаво, що він тоді, як тепер Калинець, став активно працювати на громадській ниві» (Гусар-Струк, 1991, с. 11).

Окрім того, в оцінці творчої спадщини І. Калинця О. Гнатюк наголошує на слідах екзистенціалістської філософії, зокрема у третій Калинцевої книжці «Коронування опудала»: «У цій збірці, як і в попередніх, важливе місце посідають любовні мотиви. Але їхнє місце у конструйованому поетичному світі значно відрізняється. Якщо в попередніх збірках любов приносила ліричному героєві щастя і створювала навколо нього непрохідне для зовнішнього світу забороло, до якого належна була також кохана, то в “Коронуванні опудала” вона перебуває вже зовні світу ліричного героя, а точніше – у своєму внутрішньому світі, щільно закритому перед іншими, навіть перед коханим. Залишається тільки внутрішній світ трагічного ліричного героя, крайньо протиставлений всьому зовнішньому по відношенню до нього» (Гнатюк, 1991, с. 9).

Данило Гусар-Струк натомість указує на важливість для Калинцевої поезії концепту ностальгії, особливо в «Невольничій музи». У цьому висновку дослідник покликався на слова самого поета: «Ностальгія мобілізує людину. Не дає їй змоги опуститися, махнути на долю рукою, дійти до межі зради. Тому що ти думаєш про своїх рідних, пам’ятаєш про них і хочеш залишитися достойним їхньої віри в тебе, прагнеш, щоб вони тебе не соромилися. І далі: ностальгія за рідним містом, за селом, за вітчизною. Це допомагало вистояти і не забувати про перспективу» (Гусар-Струк, 1991, с. 11).

Водночас, попри поетичну «мовчанку», до якої І. Калинець вдався після повернення в Україну, інтерес до його творів серед українців закордоння не зменшився. Так, до когорти науковців, які досліджували поезію Ігоря Калинця, окрім згаданих Олі Гнатюк та Данила Гусара-Струка, належать, зокрема, і Юрій Шерех (Шевельов), і Марко Павлишин, і Тадей Карабович. Їхні розвідки суттєво розвинули та доповнили

літературний портрет поета.

Наприклад, аналізуючи трикнижжя «Тринадцять алогій», що вийшло 1991 р. у Києві, Юрій Шерех наголошував на (нео)бароковості поезії Ігоря Калинця, зокрема тому, що в цих творах «поет дав нам свій автопортрет, звичайно, словесний» (Шерех, 1991, с. 111). Імпліцитний автопортрет автора «Пробудженої» та «Невольничої Муз» Юрій Шерех убачав у тому, що «ті люди, які – не так уже часто – з'являються в поезіях Калинця, це якоюсь мірою сам Калинець. На щастя, в своїх поезіях він виформовується цікавим. Трохи ніжним, трохи вразливим, але кожного разу як своє власне я, як “надтекст” над писаним текстом, а разом вони ведуть у підтекст індивідуального бачення або пульсації підсвідомого» (Шерех, 1991, с. 114).

До того ж, на думку Юрія Шереха, «глибока бароковість поезії Калинця виявляється не в зовнішньому наслідуванні поетів сімнадцятого сторіччя, а в однотипності погляду на світ і получения об'єктивного з суб'єктивним, в альхемії ходів від зовнішнього до глибинно внутрішнього. Вона не наслідування, а спорідненість» (Шерех, 1991, с. 115).

У контексті належності творчої спадщини І. Калинця до необароко міркує й український учений з Австралії М. Павлишин. Він пропонує прочитання І. Калинця як барокового поета, і сам факт припинення письма є для дослідника одним із доказів цієї гіпотези: «Передусім немає сенсу продовжувати працювати над твором, якщо він закінчений. Поезія Калинця існує як продумано структурована і завершена цілість» (Павлишин, 1996, с. 101). Знаного дослідника до цих висновків схиляють також паралелі з давньою традицією мандрівних дяків (Терен, 2015, с. 50).

Доречно зауважити, що І. Калинець погодився з поясненням свого поетичного мовчання як складника своєрідної «необарокової» поетики: «Тому що барокові поети мали якесь завдання, виконували його, ставили крапку – і більше до нього не поверталися» (Терен, 2015, с. 50). Власне, так про своє письмо каже й львівський поет: «Я ставив перед собою як поетом різні завдання і їх реалізував. Випробував різні способи віршування. А далі було би просто механічне повторення того, що я для себе вже знайшов і виконав. Коли я вийшов на волю, почалося те ж саме, що було наприкінці 60-х – ті ж настрої, та ж сама тематика» (Терен, 2015, с. 50).

Також у спостереженнях Юрія Шевельова цінний опис «родоводу» Калинця-поета, походження творчості останнього. Так, зазначав критик: «... [для Ігоря Калинця – Н. Д.] Маркіян Шашкевич – предок далекий, Василь Пачовський і Богдан Ігор Антонич – родичі якнайближчі. Може, ще Павло Тичина, але з ним стосунки складніші й трудніші. Щодо кожного з цих попередників – не копіювання чи переспіви. Ще перед тим усім фольклор і майстри українського бароко. Рідня (брати – вони любляться і чубляться) – ранній Іван Драч, а двоюрідні й поготів – ранній Василь Голобородько. Іванові Франкові – уклін пошани, Шевченкові – доземний уклін, але, на відміну від Стуса – не переємність. А поза тим – власні ноги, щоб ними ходити, розум, щоб думати, і серце, щоб провидіти. Несподівана рідня – Оксана Лятуринська» (Шерех, 1991, с. 117).

Вочевидь, глибока вкоріненість ліричного суб'єкта І. Калинця в рідну культуру – результат начитаності автора, яку він демонструє й у численних алюзіях, ремінісценціях та інтертекстуальних відкликаннях. Ця, сказати б, «книжність» вирізняє Калинцева поезію від текстів інших (пост)шістдесятників, насамперед поетів Київської школи. Зокрема, на думку М. Ільницького, Калинцева поезія, на відміну від текстів

«киян», «не твориться на засадах первісної мітосвідомости, не зводиться до архетипних метасюжетів, а, включаючи їх у себе як один зі складників метафорики, базується передусім на християнізованому народному світовідчутті, збагаченому книжною, зокрема бароковою традицією» (Пастух, 2010, с. 131–132). Водночас Тадей Карабович із цього приводу акцентує на елітарності Ігоря Калинця (Karabowitch, 2003), відводячи основні місця в поезиці останнього для: релігії, етнографії, філософії Григорія Сковороди, творчості Богдана-Ігоря Антонича, барокових настанов тощо (Ковальчук, 2010, с. 338).

Наприкінці варто зазначити, що на дорозі «Калинець–діаспора» рух двосторонній. Адже понад 20 років життя І. Калинець віддав роботі у Міжнародному інституті освіти, культури та зв'язків з діаспорою (який заснувала його дружина) – тут досліджував українську культуру, творену за кордоном.

Отже, як свідчить навіть мимобіжний огляд матеріалів із вказаної теми, роль світового українства в збереженні, поширенні та дослідженні творчості І. Калинця вкрай значна, особливо в контексті подій 1960–1970-х років, коли поета разом з однопдумцями репресувала московська окупаційна влада. Безцінними у контексті історії літератури є опублікований за кордоном самвидав львівського поета – «Вірші з України» («Відчинення вертепу»), «Підсумовуючи мовчання», «Коронування опудала», та збережений корпус творів, згодом укладених у два томи, – «Пробуджену музу» (вірші до ув'язнення) та «Невольничу музу» (вірші, написані за ґратами та на засланні).

У планах – і надалі досліджувати творчість І. Калинця, зокрема щодо його контактів з українською діаспорою.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Антонюк, Я. (2022, 12 січня). Провал Ярослава Добоша, або «бий своїх, щоб чужі боялися». Історична правда. <https://www.istpravda.com.ua/articles/61de897a5da5d/>

Василишин, І. (2021). Відгук офіційного опонента Василичина Ігоря Петровича на дисертацію Назара Данчишина «Поліфонія поетичних світів Ігоря Калинця, Романа Кудлика та Григорія Чубая», подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 – українська література. https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/08/v_vasylyshyn.pdf

Гнатюк, О. (1991). Від упорядника збірки. В Калинець, І. Пробуджена муза: Поезії. Варшава, 3–27.

Гусар-Струк, Д. (1991). Невольнича муза, або як «орати метеликами». І. Калинець. Невольнича муза. Вірші 1973–1981 років. Балтимор; Торонто: УНВ «Смолооскип» ім. В. Симоненка, 7–31.

Данчишин, Н. (2022a). Ігор Калинець: «Я ріс весь час роздвоєний, але я знав котре правильне». Paměť národa. <https://www.pametnaroda.cz/uk/kalynets-ihor-kalynets-ihor-20220420-0>

Данчишин, Н. (2022b). Поетичне Калинцювання. Посестри: часопис, 31 Краків. <https://posestry.eu/zhurnal/no-31/statya/poetichne-kalincyuvannya>

Єзерська-Вдовенко, І. (2021, 9 липня). «Спогад про світ». Національний музей-меморіал жертв окупаційних режимів «Тюрма на Лонцького». <http://www.lonckoho.lviv.ua/podiji/novyny/spohad-pro-svit.html>

Зінкевич, О. (1967). 3 генерації новаторів. Світличний і Дзюба. Балтимор; Торонто: Смолооскип.

Льницький, М. (2001). Ключем метафори відімкнені вуста. Поезія Ігоря Калинця. Париж; Львів; Цвікау.

Калинець, І. (1970). Поезії з України: друга збірка поезій. Брюссель: Література і мистецтво.

Калинець, І. (1971). Підсумовуючи мовчання. Книга актуальної лірики. Мюнхен: Sučasnist. <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/1789/file.pdf>

Калинець, І. (1972). Коронування опудала. Із промовлянь до сумління у Львові 1968–69 рр. Нью-Йорк: Видавництво Нью-Йоркської групи. <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/17037/file.pdf>

Калинець, І. (1991a). Пробуджена муза. Поезії. Варшава.

Калинець, І. (1991b). Невольнича муза. Вірші 1973–1981 років. Балтимор; Торонто: Українське незалежне Видавництво «Смолоскип» ім. В. Симоненка.

Калинець, І. (1997) Автобіографія. В Калинець І. Слово триваюче. Поезії Харків: Фоліо.

Калинець, І. (2019, 1 листопада). Мистецькі прогулянки з МІОКом. Ігор Калинець. Частина 7. Самвидав, «Невольнича Муза», верлібри. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=xvhG7fgcuYA>

Калинець, І. (2022). Ігор Калинець Ihor Kalynets (* 1939). Paměť národa. <https://www.pametnaroda.cz/uk/kalinec-igor-kalynets-igor-1939>

Ковальчук, І. (2010). [Рец. на кн. Karabowicz T. Portret ze skrzydłem archanioła: О поезії Ihora Kałyncia. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2003. 108 s.]. Дух і літера: Польські студії, 22, 337–338.

Кошелівець, І. (2018a). 1960-ті, незабутні: імена, традиції, злами. В Кошелівець І. Можна одверто? або Туга за катарсисом (статті, огляди, рецензії, інтерв'ю). Харків, 216–329.

Кошелівець, І. (2018b). Літературний процес дещо з віддалі. В Кошелівець І. Можна одверто? або Туга за катарсисом (статті, огляди, рецензії, інтерв'ю). Харків, 473–502.

Кравців, Б. (1966). Свобода в... обрубуванні крил (З приводу нових репресій у відношенні до українських радянських літераторів і мистців). Сучасність. Література, мистецтво, суспільне життя, 5. Мюнхен: Українське видавництво закордонних студій, 3–10.

Кравців, Б. (ред.). (1967). Шістдесят поетів шістдесятих років: Антологія нової української поезії. Нью-Йорк: Пролог.

Кравців, Б. (1968). Літературна реакція в наступі. Сучасність. Література, мистецтво, суспільне життя, 6. Мюнхен: Українське видавництво закордонних студій, 58–66.

Кравців, Б. (1980). «Велика Ведмедиця» і «Гончі Пси», про модерну українську поезію в УРСР. В Кравців, Б. Зібрані твори, 2. Нью-Йорк: Видавництво Нью-Йоркської Групи, 408–444.

Лавріненко, Ю. (1971). З поетичної весни на Радянській Україні 60-их років. В Лавріненко Ю. Зруб і парости. Літературно-критичні статті, есеї, рефлексії. Мюнхен: Сучасність, 308–324.

Мороз, В. (1978). Мойсей і Датан. Торонто: Українське видавництво ім. В. Симоненка «Смолоскип».

Обертас, О. (2010). Український самвидав: літературна критика та публіцистика

(1960-і – початок 1970-х років). Київ: Смолоскип.

Осадчий, М. (1993). Більмо. Львів: Каменяр.

Павлишин, М. (1996). Герб меланхолії: поезія Ігоря Калинця. Сучасність: література, наука, мистецтво, політологія, суспільне життя, 9, 92–105.

Пастух, Т. (2010). Київська школа та її оточення: (модерні стильові течії української поезії 1960–90-х років). Львів, 131–132.

Ревакович, М. (2012). *Persona non grata*. Нариси про Нью-Йоркську групу, модернізм та ідентичність. Київ: Критика.

Секо, Я. (2012). Витоки українського самвидаву. Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, Міжнародні відносини, 9, 73–79.

Семкович, Р. (1970). Чергова несподіванка. В Калинець, І. Поезії з України: друга збірка поезій. Брюссель: Література і мистецтво, 5–14.

Сорока, Б. (2013). Відлига закінчилася. Збруч. <https://zbruc.eu/node/10242>

Степула, Н. (2007, 19 січня). Переклад як чинник української культури. Радіо Свобода. <https://www.radiosvoboda.org/a/957942.html>

Тарнашинська, Л. (2010). Українське шістдесятництво: профілі на тлі покоління: (історико-літературний та поетикальний аспекти). Київ: Смолоскип.

Тарнашинська, Л. (2014, 13 травня). Закон збереження добра. Всеукраїнська щоденна газета «День». Київ. <https://day.kyiv.ua/article/kultura/zakon-zberezhennya-dobra>

Терен, Т. (2015). Ігор Калинець. В RECСвізити. Антологія письменницьких голосів, 2. Львів, 34–59.

Чорновіл, В. (уклад.). (1991). Лихо з розуму (Портрети двадцяти «злочинців») Львів: Меморіал (Оригінальна робота опублікована 1967).

Шерех, Ю. (1992). Про двох поетів з княжими іменами. Сучасність: література, наука, мистецтво, політологія, суспільне життя, 4, 105–119.

Шкраб'юк, П. (1997). Попід золоті ворота: Шість елегій про родину Калинців. Львів.

Hryhorenko, P. (1974). *Diary from prison*. In *Samizdat. Voices of the Soviet Opposition*. New York: Monad Press, 352–357. <https://www.youtube.com/watch?v=xvhG7fgcuYA&list=PLNpeDizLiWztuGEI0H4jxyfioSuwpRn-V&index=7>

Karabowicz, T. (2003) *Portret ze skrzydłem archanioła. O poezji Ihora Kalyncia*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.

Moroz, V. (1974). *Boomerang. The works of Valentyn Moroz*. Baltimore: Smoloskyp Publishers.

Rakhmanny, R. (1979). *Spirit under oppression*. In Rakhmanny, R. *In defense of the Ukrainian cause*. North Quincy, Massachusetts: The Christopher Publishing House, 171–174.

Saunders, S. (Ed.). (1974). *Samizdat. Voices of the Soviet Opposition*. New York: Monad Press.

REFERENCES

Antoniuk, Ya. (2022, Sichen 12). *Proval Yaroslava Dobosha, abo «byi svoikh, shchob chuzhi boialysia»*. *Istorychna pravda*. <https://www.istpravda.com.ua/articles/61de897a5da5d/> (in Ukrainian).

Vasylyshyn, I. (2021). *Vidhuk ofitsiinoho oponenta Vasylyshyna Ihoria Petrovycha na dysertatsiiu Nazara Danchyshyna «Polifoniia poetychnykh svitv Ihoria Kalyntsia, Romana*

Kudlyka ta Hryhoriia Chubaia», podanu na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata filolohichnykh nauk zi spetsialnosti 10.01.01 – ukrainska literatura. https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/08/v_vasylyshyn.pdf (in Ukrainian).

Hnatiuk, O. (1991). Vid uporiadnyka zbirky. In Kalynets, I. *Probudzhena muza: Poezii*. Warszawa, 3–27 (in Ukrainian).

Husar-Struk, D. (1991). *Nevolnycha muza, abo yak «oraty metelykamy»*. I. Kalynets. *Nevolnycha muza. Virshi 1973–1981 rokiv*. Baltimore; Toronto: UNV «Smoloskyp» im. V. Symonenka, 7–31 (in Ukrainian).

Danchyshyn, N. (2022a). Ihor Kalynets: «Ia ris ves chas rozdvoienyi, ale ya znav kotre pravylne». *Paměť národa*. <https://www.pametnaroda.cz/uk/kalynets-ihor-kalynets-ihor-20220420-0> (in Ukrainian).

Danchyshyn, N. (2022b). *Poetychne Kalyntsiuvannia. Posestry: chasopys*, 31. Kraków. <https://posestry.eu/zhurnal/no-31/statya/poetichne-kalincyuvannya> (in Ukrainian).

Yezerska-Vdovenko, I. (2021, Lypen 9). «Spohad pro svit». *Natsionalnyi muzei-memorial zhertv okupatsiinykh rezhymiv «Tiumra na Lontskoho»*. <http://www.lonckoho.lviv.ua/podiji/novyny/spohad-pro-svit.html> (in Ukrainian).

Zinkevych, O. (1967). *Z generatsii novatoriv. Svitlychnyi i Dziuba*. Baltymor; Toronto: Smoloskyp (in Ukrainian).

Ilnytskyi, M. (2001). *Kliuchem metafory vidimkneni vusta. Poeziia Ihoria Kalyntsia*. Paris; Lviv; Zwickau (in Ukrainian).

Kalynets, I. (1970). *Poezii z Ukrainy: druha zbirka poezii*. Brussel: Literatura i mystetstvo (in Ukrainian).

Kalynets, I. (1971). *Pidsumovuiuchy movchannia. Knyha aktualnoi liryky*. München: Sučasnist. <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/1789/file.pdf> (in Ukrainian).

Kalynets, I. (1972). *Koronuvannia opudala. Iz promovlian do sumlinnia u Lvovi 1968–69 rr*. New-York: Vydavnytstvo Niu-Iorkskoi hrupy. <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/17037/file.pdf> (in Ukrainian).

Kalynets, I. (1991a). *Probudzhena muza. Poezii*. Warszawa (in Ukrainian).

Kalynets, I. (1991b). *Nevolnycha muza. Virshi 1973–1981 rokiv*. Baltimore; Toronto: *Ukrainske nezalezhne Vydavnytstvo «Smoloskyp» im. V. Symonenka* (in Ukrainian).

Kalynets, I. (1997) *Avtobiohrafia*. In Kalynets I. *Slovo tryvaiuche. Poezii Kharkiv: Folio* (in Ukrainian).

Kalynets, I. (2019, Lystopad 1). *Mystetski prohulianky z MIOKom. Ihor Kalynets. Chastyna 7*. Samvydav, «Nevolnycha Muza», verlibry. [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=xvhG7fgcuYA> (in Ukrainian).

Kalynets, I. (2022). *Ihor Kalynets Ihor Kalynets (* 1939). Paměť národa*. <https://www.pametnaroda.cz/uk/kalinec-ihor-kalynets-igor-1939> (in Ukrainian).

Kovalchuk, I. (2010). [Review of the book. *Portret ze skrzydłem archanioła: O poezji Ihora Kalyncia*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2003. 108 s. by T. Karabowicz]. *Dukh i litera: Polski studii*, 22, 337–338 (in Ukrainian).

Koshelivets, I. (2018a). 1960-ti, nezabutni: imena, tradytsii, zlamy. In Koshelivets I. *Mozhna odverto? abo Tuha za katarsysom (statti, ohliady, retsenzii, interviu)*. Kharkiv, 216–329 (in Ukrainian).

Koshelivets, I. (2018b). *Literaturnyi protses deshcho z viddali*. In Koshelivets I. *Mozhna odverto? abo Tuha za katarsysom (statti, ohliady, retsenzii, interviu)*. Kharkiv,

473–502 (in Ukrainian).

Kravtsiv, B. (1966). Svoboda v... obrubuvanni kryl (Z pryvodu novykh represii u vidnoshenni do ukrainskykh radianskykh literatoriv i mysttsiv). Suchasnist. Literatura, mystetstvo, suspilne zhyttia, 5. München: Ukrainske vydavnytstvo zakordonykh studii, 3–10 (in Ukrainian).

Kravtsiv, B. (Ed.). (1967). Shistdesiat poetiv shistdesiatykh rokiv: Antolohiia novoi ukrainskoi poezii. New-York: Proloh (in Ukrainian).

Kravtsiv, B. (1968). Literaturna reaktsiia v nastupi. Suchasnist. Literatura, mystetstvo, suspilne zhyttia, 6. München: Ukrainske vydavnytstvo zakordonykh studii, 58–66 (in Ukrainian).

Kravtsiv, B. (1980). «Velyka Vedmedytsia» i «Honchi Psy», pro modernu ukrainsku poeziu v URSR. In Kravtsiv, B. Zibrani tvory, 2. New-York: Vydavnytstvo Niu-Iorkskoi Hrupy, 408–444 (in Ukrainian).

Lavrinenko, Yu. (1971). Z poetychnoi vesny na Radianskii Ukraini 60-ykh rokiv. In Lavrinenko Yu. Zrub i parosty. Literaturno-krytychni statti, eseï, refleksii. München: Suchasnist, 308–324 (in Ukrainian).

Moroz, V. (1978). Moisei i Datan. Toronto: Ukrainske vydavnytstvo im. V. Symonenka «Smoloskyp» (in Ukrainian).

Obertas, O. (2010). Ukrainskyi samvydav: literaturna krytyka ta publitsystyka (1960-i – pochatok 1970-kh rokiv). Kyiv: Smoloskyp (in Ukrainian).

Osadchyi, M. (1993). Bilmo. Lviv: Kameniar (in Ukrainian).

Pavlyshyn, M. (1996). Herb melankholii: poeziia Ihoria Kalyntsia. Suchasnist: literatura, nauka, mystetstvo, politolohiia, suspilne zhyttia, 9, 92–105 (in Ukrainian).

Pastukh, T. (2010). Kyivska shkola ta yii otochennia: (moderni stylovi techii ukrainskoi poezii 1960–90-kh rokiv). Lviv, 131–132 (in Ukrainian).

Revakovich, M. (2012). Persona non grata. Narysy pro Niu-Iorksku hrupu, modernizm ta identychnist. Kyiv: Krytyka (in Ukrainian).

Seko, Ya. (2012). Vytoky ukrainskoho samvydav. Ukraina–Ievropa–Svit. Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Seriia: Istoriia, Mizhnarodni vidnosyny, 9, 73–79 (in Ukrainian).

Semkovich, R. (1970). Cherhova nespodivanka. In Kalynets, I. Poezii z Ukrainy: druha zbirka poezii. Brussel: Literatura i mystetstvo, 5–14 (in Ukrainian).

Soroka, B. (2013). Vidlyha zakinchylasia. Zbruch. <https://zbruc.eu/node/10242> (in Ukrainian).

Stepula, N. (2007, Sichen 19). Pereklad yak chynnyk ukrainskoi kultury. Radio Svoboda. <https://www.radiosvoboda.org/a/957942.html> (in Ukrainian).

Tarnashynska, L. (2010). Ukrainske shistdesiatnytstvo: profili na tli pokolinnia: (istoryko-literaturnyi ta poetykalnyi aspekty). Kyiv: Smoloskyp (in Ukrainian).

Tarnashynska, L. (2014, Traven 13). Zakon zberezhenia dobra. Vseukrainska shchodenna hazeta «Den». Kyiv. <https://day.kyiv.ua/article/kultura/zakon-zberezhenyadobra> (in Ukrainian).

Teren, T. (2015). Ihor Kalynets. In RECvizyty. Antolohiia pysmennytskykh holosiv, 2. Lviv, 34–59 (in Ukrainian).

Chornovil, V. (Comp.). (1991). Lykho z rozumu (Portrety dvadtsiaty «zlochynstiv») Lviv: Memorial. (Original work published 1967) (in Ukrainian).

Sherekh, Yu. (1992). Pro dvokh poetiv z kniazhymy imenamy. Suchasnist: literatura,

nauka, mystetstvo, politolohiia, suspilne zhyttia, 4, 105–119 (in Ukrainian).

Shkrabiuk, P. (1997). *Popid zoloti vorota: Shist elehii pro rodynu Kalynsiv*. Lviv (in Ukrainian).

Hryhorenko, P. (1974). *Diary from Prison*. In *Samizdat. Voices of the Soviet Opposition*. New York: Monad Press, 352–357. <https://www.youtube.com/watch?v=xvhG7fgcuYA&list=PLNpeDizLiWztuGEI0H4jxyfioSuwpRn-V&index=7> (in English).

Karabowicz, T. (2003) *Portret ze skrzydłem archanioła. O poezji Ihora Kalyncia*. Lublin: Wydawnictwo UMCS (in Polish).

Moroz, V. (1974). *Boomerang. The works of Valentyn Moroz*. Baltimore: Smoloskyp Publishers (in English).

Rakhmanny, R. (1979). *Spirit under oppression*. In Rakhmanny, R. *In defense of the Ukrainian cause*. North Quincy, Massachusetts: The Christopher Publishing House, 171–174 (in English).

Saunders, S. (Ed.). (1974). *Samizdat. Voices of the Soviet Opposition*. New York: Monad Press (in English).

Nazar DANCHYSHYN

PhD (Philology)

Researcher of the International Institute of Education,

Culture and Diaspora Relations,

Lviv Polytechnic National University

orcid.org/0000-0001-8350-9109

e-mail: nazar.danch@gmail.com

THE ROLE OF UKRAINIANS ABROAD IN THE DISSEMINATION OF WORKS BY IHOR KALYNETS

This article attempts to outline the role of Ukrainians living abroad in promoting the works of I. Kalynets – the focus is primarily on the publication, translation, and research of I. Kalynets' poems.

The author focuses on two aspects: historical literary and critical literary. The first focuses on the importance of the global Ukrainian community in publishing the poetry of an author who was taboo in post-Soviet Ukraine (among others, the works of A.-H. Horbach, B. Kravtsev, and O. Zinkevych), and the second on the reception of Kalynets's works offered by Ukrainian researchers abroad (O. Hnatiuk, D. Husar-Struk, T. Karabovych, M. Pavlyshyn, R. Semkovych, Y. Shevelev, and others).

The study outlined the main historical circumstances in which I. Kalynets and his associates came into contact with representatives of Ukrainian communities in the Free World, in particular on the eve of 1972, when a second wave of repression against Ukrainian (post)Sixties intellectuals disloyal to the Moscow communist regime erupted, followed by arrests and long terms of imprisonment in concentration camps. In this context, the narrative focuses on the vicissitudes of the criminal case against the Belgian Ukrainian J. Dobosch and the diaspora underground's intention to establish communication with I. Kalynets.

In the context of the history of literature, some of the most important foreign editions of I. Kalynets's poetic works, in particular in the format of single books, are considered. Some of the most important foreign editions of I. Kalynets's poetry, in particular in the

format of single books, are considered in the context of the history of literature: «Poems from Ukraine» (1970), «Summing Up the Silence» (1971), «Coronation of the Scarecrow» (1972), two volumes of poetry that first appeared in 1991 – «The Awakened Muse» and «The Slave Muse».

At the same time, the «diasporic» reception of Kalynets's work is highlighted through the prism of literary and critical studies of his texts – articles published both in the 1960s and 1970s and in the 1990s and 2000s. On this basis, an attempt is made to generalize the «diasporic» vision of I. Kalynets's poetic heritage.

Key words: Ihor Kalynets, Ukrainian poetry, Ukrainian diaspora, Ukrainians abroad, history of Ukrainian literature.